Συλλογή της Νομολογίας

ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ (δέκατο τμήμα)

της 13ης Φεβρουαρίου 2025*

«Προδικαστική παραπομπή – Προστασία των καταναλωτών – Συμβάσεις καταναλωτικής πίστης – Οδηγία 2008/48/ΕΚ – Άρθρο 10, παράγραφος 2 – Υποχρέωση ενημέρωσης – Συνολικό πραγματικό ετήσιο επιτόκιο – Τροποποίηση των επιβαρύνσεων και των προμηθειών – Άρθρο 23 – Εθνικό καθεστώς κυρώσεων – Αρχή της αναλογικότητας»

Στην υπόθεση C-472/23,

με αντικείμενο αίτηση προδικαστικής αποφάσεως δυνάμει του άρθρου 267 ΣΛΕΕ, που υπέβαλε το Sąd Rejonowy dla m.st. Warszawy w Warszawie (επαρχιακό δικαστήριο Βαρσοβίας, Πολωνία) με απόφαση της 21ης Ιουνίου 2023, η οποία περιήλθε στο Δικαστήριο στις 25 Ιουλίου 2023, στο πλαίσιο της δίκης

Lexitor sp. z o.o.

κατά

A. B. S.A.,

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (δέκατο τμήμα),

συγκείμενο από τους Δ. Γρατσία, πρόεδρο τμήματος, I. Jarukaitis, πρόεδρο του τέταρτου τμήματος, και Z. Csehi (εισηγητή), δικαστή,

γενική εισαγγελέας: L. Medina

γραμματέας: A. Calot Escobar

έχοντας υπόψη την έγγραφη διαδικασία,

λαμβάνοντας υπόψη τις παρατηρήσεις που υπέβαλαν:

– η Lexitor sp. z o.o., εκπροσωπούμενη από τον K. Danielak, radca prawny,

– η A. B. S.A., εκπροσωπούμενη από τους M. Malciak, K. Trzaskowski και W. J. Wandzel, adwokaci,

– η Πολωνική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τον B. Majczyna και την S. Żyrek,

* Γλώσσα διαδικασίας: η πολωνική.

– η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, εκπροσωπούμενη από τον P. Ondrůšek και την M. Owsiany-Hornung,

κατόπιν της αποφάσεως που έλαβε, αφού άκουσε τη γενική εισαγγελέα, να εκδικάσει την υπόθεση χωρίς ανάπτυξη προτάσεων,

εκδίδει την ακόλουθη

Απόφαση

1 Η αίτηση προδικαστικής αποφάσεως αφορά την ερμηνεία του άρθρου 10, παράγραφος 2, στοιχεία ζ′ και ια′, και του άρθρου 23 της οδηγίας 2008/48/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 23ης Απριλίου 2008, για τις συμβάσεις καταναλωτικής πίστης και την κατάργηση της οδηγίας 87/102/ΕΟΚ του Συμβουλίου (ΕΕ 2008, L 133, σ. 66).

2 Η αίτηση αυτή υποβλήθηκε στο πλαίσιο ένδικης διαφοράς μεταξύ της Lexitor sp. z o.o., ως εκδοχέα των απαιτήσεων ενός καταναλωτή, και της A. B. S.A. (στο εξής: τράπεζα), με αντικείμενο αίτημα απόδοσης ποσού το οποίο αντιστοιχεί στους τόκους και τα έξοδα που κατέβαλε ο καταναλωτής αυτός δυνάμει σύμβασης καταναλωτικής πίστης που είχε συνάψει με την τράπεζα.

Το νομικό πλαίσιο

Το δίκαιο της Ένωσης

Η οδηγία 2008/48

3 Οι αιτιολογικές σκέψεις 6, 8, 9, 19, 31, 32 και 47 της οδηγίας 2008/48 έχουν ως εξής:

«(6) Σύμφωνα με τη συνθήκη, η εσωτερική αγορά αποτελεί χώρο χωρίς εσωτερικά σύνορα, στον οποίο εξασφαλίζονται η ελεύθερη κυκλοφορία εμπορευμάτων και υπηρεσιών και η ελευθερία εγκατάστασης. Η ανάπτυξη διαφανέστερης και αποτελεσματικότερης πιστωτικής αγοράς μέσα στο χώρο χωρίς εσωτερικά σύνορα είναι ζωτικής σημασίας για την προώθηση της ανάπτυξης των διασυνοριακών δραστηριοτήτων.

[…]

(8) Είναι σημαντικό η αγορά να προσφέρει επαρκή προστασία στους καταναλωτές, για να εξασφαλισθεί η καταναλωτική εμπιστοσύνη. Με τον τρόπο αυτό, η ελεύθερη κυκλοφορία των πιστωτικών προσφορών θα μπορεί να πραγματοποιείται με τις καλύτερες δυνατές συνθήκες τόσο γι' αυτούς που προσφέρουν όσο και γι' αυτούς που ζητούν πίστωση, λαμβανομένων δεόντως υπόψη των καταστάσεων που επικρατούν στα κατ' ιδίαν κράτη μέλη.

(9) Για να εξασφαλισθεί υψηλό και ισοδύναμο επίπεδο προστασίας των συμφερόντων όλων των καταναλωτών της Κοινότητας και για να δημιουργηθεί γνήσια εσωτερική αγορά, χρειάζεται πλήρης εναρμόνιση. Επομένως, δεν θα πρέπει να επιτρέπεται στα κράτη μέλη να διατηρούν ή να εισάγουν εθνικές διατάξεις διαφορετικές από αυτές που καθορίζονται στην παρούσα οδηγία. Όπου δεν υφίστανται τέτοιες εναρμονισμένες διατάξεις, τα κράτη μέλη θα πρέπει να παραμείνουν ελεύθερα να διατηρούν ή να εισάγουν εθνικές νομοθετικές ρυθμίσεις. […]

[…]

(19) Για να μπορεί ο καταναλωτής να λαμβάνει την απόφασή του με πλήρη γνώση των πραγμάτων, θα πρέπει να του παρέχεται, πριν από τη σύναψη της σύμβασης πίστωσης, επαρκές ενημερωτικό υλικό, το οποίο ο καταναλωτής να έχει τη δυνατότητα να παίρνει μαζί του και να το μελετά, για τους όρους και το κόστος της πίστωσης και για τις υποχρεώσεις που αναλαμβάνει. Για να εξασφαλισθεί η πληρέστερη δυνατή διαφάνεια και συγκρισιμότητα των προσφορών, αυτή η πληροφόρηση θα πρέπει να περιλαμβάνει ειδικότερα το συνολικό ετήσιο πραγματικό επιτόκιο [(ΣΕΠΕ)] που ισχύει για τη χορήγηση της πίστωσης το οποίο πρέπει να καθορίζεται σε όλη την Κοινότητα με τον ίδιο τρόπο. […]

[…]

(31) Για να είναι σε θέση ο καταναλωτής να γνωρίζει τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις του στο πλαίσιο της σύμβασης πίστωσης, η σύμβαση θα πρέπει να περιέχει όλες τις απαραίτητες πληροφορίες με τρόπο σαφή και ευσύνοπτο.

(32) Προκειμένου να διασφαλισθεί πλήρης διαφάνεια, θα πρέπει να παρέχονται στον καταναλωτή πληροφορίες για το χρεωστικό επιτόκιο τόσο πριν από τη σύναψη της σύμβασης πίστωσης όσο και κατά τη σύναψή της. Κατά τη διάρκεια της συμβατικής σχέσης, ο καταναλωτής θα πρέπει επιπλέον να ενημερώνεται για τις αλλαγές του μεταβλητού χρεωστικού επιτοκίου και για τις συνακόλουθες αλλαγές των καταβολών. […]

[…]

(47) Τα κράτη μέλη θα πρέπει να καθορίσουν κανόνες για τις κυρώσεις που θα εφαρμόζονται στις παραβάσεις των εθνικών διατάξεων που θεσπίζονται δυνάμει της παρούσας οδηγίας και να εξασφαλίσουν την εφαρμογή τους. Η επιλογή των κυρώσεων εμπίπτει στη διακριτική ευχέρεια των κρατών μελών, και οι προβλεπόμενες κυρώσεις θα πρέπει να είναι αποτελεσματικές, αναλογικές και αποτρεπτικές.»

4 Το άρθρο 3 της οδηγίας 2008/48, το οποίο επιγράφεται «Ορισμοί», έχει ως εξής:

«Για τους σκοπούς της παρούσας οδηγίας, ισχύουν οι ακόλουθοι ορισμοί:

[…]

ζ) “συνολικό κόστος της πίστωσης για τον καταναλωτή”: το σύνολο των επιβαρύνσεων, συμπεριλαμβανομένων των τόκων, των προμηθειών, των φόρων και των κάθε άλλου είδους αμοιβών, που καλείται να πληρώσει ο καταναλωτής για τη σύμβαση πίστωσης και τα οποία γνωρίζει ο πιστωτικός φορέας, πλην των συμβολαιογραφικών δαπανών· τα έξοδα που αφορούν συμπληρωματικές υπηρεσίες σχετικές με τη σύμβαση πίστωσης, ιδίως τα

ασφάλιστρα, περιλαμβάνονται επίσης εάν, επιπλέον, η σύναψη της σύμβασης υπηρεσίας είναι υποχρεωτική για την έγκριση της πίστωσης ή για τη χορήγησή της υπό τους όρους και τις προϋποθέσεις που διαφημίζονται·

[…]

θ) "[ΣΕΠΕ]": το συνολικό κόστος της πίστωσης για τον καταναλωτή, εκφραζόμενο ως ετήσιο ποσοστό του συνολικού ποσού της πίστωσης, συμπεριλαμβανομένου, κατά περίπτωση, του κόστους, σύμφωνα με το άρθρο 19 παράγραφος 2·

[…]».

5 Το άρθρο 10 της οδηγίας 2008/48, το οποίο επιγράφεται «Πληροφορίες που πρέπει να περιλαμβάνονται στη σύμβαση πίστωσης», προβλέπει στην παράγραφο 2 τα εξής:

«Η σύμβαση πίστωσης πρέπει να προσδιορίζει, με τρόπο σαφή και ευσύνοπτο:

[…]

ζ) το [ΣΕΠΕ] και το συνολικό ποσό που πρέπει να πληρώσει ο καταναλωτής, υπολογιζόμενο κατά τη στιγμή της σύναψης της σύμβασης πίστωσης· πρέπει να αναφέρονται όλα τα τεκμήρια που χρησιμοποιούνται για τον υπολογισμό του επιτοκίου αυτού·

[…]

ια) κατά περίπτωση, τις επιβαρύνσεις για την τήρηση ενός ή περισσότερων λογαριασμών στους οποίους να εγγράφονται τόσο οι καταβολές όσο και οι αναλήψεις, εκτός εάν είναι προαιρετικό το άνοιγμα λογαριασμού, τις επιβαρύνσεις για τη χρήση ενός μέσου πληρωμής τόσο για τις καταβολές όσο και για τις αναλήψεις, καθώς και κάθε άλλη επιβάρυνση που προκύπτει από τις συμβάσεις πίστωσης και τους όρους υπό τους οποίους μπορούν να τροποποιηθούν οι επιβαρύνσεις αυτές·

[…]».

6 Το άρθρο 19 της οδηγίας 2008/48, το οποίο επιγράφεται «Υπολογισμός του [ΣΕΠΕ]», ορίζει, στις παραγράφους 1 έως 3, τα εξής:

«1. Το [ΣΕΠΕ], που εξισώνει, σε ετήσια βάση, την παρούσα αξία του συνόλου των τρεχουσών ή μελλοντικών υποχρεώσεων (αναλήψεων, εξοφλήσεων και επιβαρύνσεων) που έχουν συμφωνηθεί από τον πιστωτικό φορέα και τον καταναλωτή, υπολογίζεται σύμφωνα με τον μαθηματικό τύπο που εκτίθεται στο μέρος Ι του παραρτήματος Ι.

2. Κατά τον υπολογισμό του [ΣΕΠΕ], προσδιορίζεται το συνολικό κόστος της πίστωσης για τον καταναλωτή, χωρίς να συνυπολογίζονται τα έξοδα με τα οποία επιβαρύνεται ο καταναλωτής, εφόσον έχει παραβεί οποιαδήποτε από τις υποχρεώσεις του βάσει της σύμβασης πίστωσης, και τα επιπλέον της τιμής αγοράς έξοδα που οφείλει να πληρώσει κατά την αγορά αγαθών ή υπηρεσιών, είτε αγοράζει επί πιστώσει είτε τοις μετρητοίς.

Τα έξοδα για την τήρηση λογαριασμού στον οποίο εγγράφονται ταυτόχρονα καταβολές και αναλήψεις, τα έξοδα για τη χρήση μέσου πληρωμής που επιτρέπει ταυτόχρονα τη διενέργεια καταβολών και αναλήψεων καθώς και τα λοιπά έξοδα τα σχετικά με καταβολές,

περιλαμβάνονται στο συνολικό κόστος της πίστωσης για τον καταναλωτή, εκτός εάν το άνοιγμα του λογαριασμού είναι προαιρετικό και τα έξοδα του λογαριασμού έχουν προσδιορισθεί σαφώς και αυτοτελώς στη σύμβαση πίστωσης ή οιαδήποτε άλλη σύμβαση η οποία συνάπτεται με τον καταναλωτή.

3. Ο υπολογισμός του [ΣΕΠΕ] γίνεται σύμφωνα με το τεκμήριο ότι η σύμβαση πίστωσης εξακολουθεί να ισχύει για όλη τη συμφωνηθείσα διάρκειά της και ότι ο πιστωτικός φορέας και ο καταναλωτής εκπληρώνουν τις υποχρεώσεις τους σύμφωνα με τους όρους και κατά τις ημερομηνίες που έχουν καθορισθεί στη σύμβαση πίστωσης.»

7 Το άρθρο 23 της οδηγίας 2008/48, το οποίο επιγράφεται «Κυρώσεις», έχει ως εξής:

«Τα κράτη μέλη θεσπίζουν τους κανόνες για τις κυρώσεις που επισύρουν οι παραβάσεις των εθνικών διατάξεων που θεσπίζονται δυνάμει της παρούσας οδηγίας και λαμβάνουν όλα τα απαραίτητα μέτρα για να εξασφαλίσουν την εφαρμογή των διατάξεων αυτών. Οι κυρώσεις που προβλέπονται εν προκειμένω πρέπει να είναι αποτελεσματικές, αναλογικές και αποτρεπτικές.»

Η οδηγία 93/13/ΕΟΚ

8 Το άρθρο 6, παράγραφος 1, της οδηγίας 93/13/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 5ης Απριλίου 1993, σχετικά με τις καταχρηστικές ρήτρες των συμβάσεων που συνάπτονται με καταναλωτές (ΕΕ 1993, L 95, p. 29), ορίζει τα εξής:

«Τα κράτη μέλη θεσπίζουν διατάξεις σύμφωνα με τις οποίες οι καταχρηστικές ρήτρες σύμβασης μεταξύ επαγγελματία και καταναλωτή, τηρουμένων των σχετικών όρων της εθνικής νομοθεσίας, δεν δεσμεύουν τους καταναλωτές, ενώ η σύμβαση εξακολουθεί να δεσμεύει τους συμβαλλόμενους, εάν μπορεί να υπάρξει και χωρίς τις καταχρηστικές ρήτρες.»

Το πολωνικό δίκαιο

Ο νόμος περί καταναλωτικής πίστης

9 Ο ustawa o kredycie konsumenckim (νόμος περί καταναλωτικής πίστης), της 12ης Μαΐου 2011 (Dz. U. του 2011, αριθ. 126, θέση 715), ως είχε κατά τον κρίσιμο χρόνο (στο εξής: νόμος περί καταναλωτικής πίστης), μετέφερε την οδηγία 2008/48 στην πολωνική έννομη τάξη.

10 Το άρθρο 30, παράγραφος 1, του νόμου περί καταναλωτικής πίστης ορίζει τα εξής:

«Με την επιφύλαξη των άρθρων 31 έως 33, η σύμβαση καταναλωτικής πίστης διευκρινίζει:

[…]

7) το [ΣΕΠΕ] και το συνολικό ποσό που οφείλεται από τον καταναλωτή, υπολογιζόμενο κατά τον χρόνο σύναψης της σύμβασης καταναλωτικής πίστης· μνημονεύονται όλα τα τεκμήρια που χρησιμοποιούνται για τον υπολογισμό του επιτοκίου αυτού·

[…]

10) πληροφορίες για άλλα κόστη που ο καταναλωτής καλείται να πληρώσει σχετικά με τη σύμβαση καταναλωτικής πίστης, ειδικότερα προμήθειες, περιθώρια, έξοδα, συμπεριλαμβανομένων των εξόδων για την τήρηση λογαριασμού ή λογαριασμών στους οποίους εγγράφονται τόσο οι καταβολές όσο και οι αναλήψεις, μεταξύ των οποίων και εκείνα που αφορούν τη χρήση μέσων πληρωμής τόσο για τις καταβολές όσο και για τις αναλήψεις, προμήθειες, περιθώρια και το κόστος παρεπόμενων παροχών, ιδίως ασφαλίσεων, εφόσον ο πιστωτικός φορέας τα γνωρίζει, καθώς και τους όρους υπό τους οποίους μπορούν να προσαρμόζονται τα κόστη αυτά·

[…]».

11 Το άρθρο 45, παράγραφος 1, του νόμου περί καταναλωτικής πίστης έχει ως εξής:

«Σε περίπτωση παράβασης, εκ μέρους του πιστωτικού φορέα, του άρθρου 29, παράγραφος 1, του άρθρου 30, παράγραφος 1, σημεία 1 έως 8, 10, 11, 14 έως 17, των άρθρων 31 έως 33, του άρθρου 33a και των άρθρων 36a έως 36c, ο καταναλωτής, αφού κοινοποιήσει στον πιστωτικό φορέα έγγραφη δήλωση, εξοφλεί την πίστωση χωρίς τόκους και άλλες επιβαρύνσεις οφειλόμενες στον πιστωτικό φορέα, σύμφωνα με το χρονικό πλαίσιο και τον τρόπο που ορίζονται στη σύμβαση.»

Ο νόμος περί αστικού κώδικα

12 Το άρθρο 385^1, παράγραφοι 1 και 2, του ustawa – Kodeks cywilny (νόμου περί αστικού κώδικα), της 23ης Απριλίου 1964 (Dz. U. αριθ. 16, θέση 93), ως είχε κατά τον κρίσιμο χρόνο, ορίζει τα εξής:

«1) Οι ρήτρες σύμβασης που συνάπτεται με καταναλωτή, οι οποίες δεν αποτέλεσαν αντικείμενο ατομικής διαπραγμάτευσης, δεν δεσμεύουν τον καταναλωτή εάν διαμορφώνουν τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις του κατά τρόπο που αντιβαίνει στα χρηστά ήθη και πλήττει σοβαρά τα συμφέροντά του (μη επιτρεπτές συμβατικές ρήτρες). Η παρούσα διάταξη δεν ισχύει για τις ρήτρες που καθορίζουν τις κύριες παροχές των συμβαλλομένων μερών, όπως την τιμή ή την αμοιβή, εφόσον είναι διατυπωμένες με σαφήνεια.

2) Εάν μια συμβατική ρήτρα δεν είναι δεσμευτική για τον καταναλωτή σύμφωνα με την παράγραφο 1, η σύμβαση παραμένει κατά τα λοιπά δεσμευτική για τα συμβαλλόμενα μέρη.»

Η διαφορά της κύριας δίκης και τα προδικαστικά ερωτήματα

13 Η Lexitor, εταιρία είσπραξης απαιτήσεων, είναι εκδοχέας των απαιτήσεων ενός καταναλωτή που είχε συνάψει με την τράπεζα σύμβαση πίστωσης για ποσό 40 000 πολωνικών ζλότι (PLN) (περίπου 9 050 ευρώ) (στο εξής: επίμαχη σύμβαση). Πέραν του κεφαλαίου της πίστωσης, ο καταναλωτής όφειλε να καταβάλει στην τράπεζα τόκους ποσού 19 985,07 PLN (περίπου 4 520 ευρώ), καθώς και προμήθεια ποσού 4 893,38 PLN (περίπου 1 100 ευρώ). Το ΣΕΠΕ που αναγραφόταν στην επίμαχη σύμβαση ήταν 11,18 %.

14 Κατά την επίμαχη σύμβαση, για τις εργασίες που σχετίζονται με την εξυπηρέτηση του δανείου και την τροποποίηση των όρων της σύμβασης, η τράπεζα μπορούσε να χρεώνει επιβαρύνσεις και προμήθειες, σύμφωνα με τους όρους της σύμβασης και ένα έγγραφο το οποίο αποτελούσε μέρος της και έφερε τον τίτλο «Τιμολόγιο επιβαρύνσεων και προμηθειών της [τράπεζας] για ιδιώτες πελάτες» (στο εξής: τιμολόγιο). Ειδικότερα, αφενός, δυνάμει της επίμαχης σύμβασης, οι επιβαρύνσεις και οι προμήθειες μπορούν να αναπροσαρμόζονται εφόσον συντρέχει μία

τουλάχιστον από προϋποθέσεις που απαριθμούνται σε αυτήν, όπως μεταβολή των κατώτατων μισθών ή του επιπέδου των δεικτών που δημοσιεύει η Główny Urząd Statystyczny (Κεντρική Στατιστική Υπηρεσία, Πολωνία), οι οποίοι αφορούν μεταξύ άλλων τον πληθωρισμό, τη μέση μηνιαία αμοιβή στις επιχειρήσεις, τη μεταβολή των τιμών της ενέργειας, των τηλεπικοινωνιών, των ταχυδρομικών υπηρεσιών, των διατραπεζικών συναλλαγών και των επιτοκίων που καθορίζει η Narodowy Bank Polski (Εθνική Τράπεζα της Πολωνίας), μεταβολή των τιμών υπηρεσιών και εργασιών, τις οποίες εισπράττει η τράπεζα για τη διενέργεια συγκεκριμένων τραπεζικών και μη εργασιών, μεταβολή της έκτασης ή της μορφής των παρεχόμενων από την τράπεζα υπηρεσιών (συμπεριλαμβανομένης της αλλαγής ή της προσθήκης νέων δυνατοτήτων στο πλαίσιο της παροχής συγκεκριμένου προϊόντος), τροποποιήσεις των φορολογικών διατάξεων και/ή των λογιστικών κανόνων που εφαρμόζει η τράπεζα, μεταβολή ή έκδοση νέων δικαστικών αποφάσεων, αποφάσεων διοικητικών οργάνων, συστάσεων η οδηγιών από τα αρμόδια όργανα, κατά το μέτρο που οι μεταβολές ή οι τροποποιήσεις αυτές επηρεάζουν το κόστος με το οποίο επιβαρύνεται η τράπεζα για την εκτέλεση της σύμβασης.

15 Αφετέρου, στο τιμολόγιο καταγράφονταν λεπτομερώς, υπό τη μορφή πίνακα, τα ποσά των διοικητικών επιβαρύνσεων, όπως τα έξοδα ποσού 50 PLN (περίπου 12 ευρώ) για την έκδοση τραπεζικής βεβαίωσης ή πιστοποιητικού και αντίγραφου κινήσεων του λογαριασμού του δανείου ή ακόμη τα έξοδα για την αποστολή στον πελάτη επιστολών, συμπεριλαμβανομένων των οχλήσεων και των προσκλήσεων, ποσού 4,20 PLN ανά επιστολή (περίπου 1 ευρώ), καθώς και τα έξοδα για την αποστολή συστημένης επιστολής, ποσού 6,20 PLN ανά επιστολή (περίπου 1,5 ευρώ). Στο τιμολόγιο περιλαμβάνονταν επίσης εφάπαξ επιβαρύνσεις για την εκταμίευση του ποσού της πίστωσης, οι οποίες ήταν μη επαναλαμβανόμενες και δεν εισπράττονταν (το ποσό τους οριζόταν σε «0»), καθώς και επιβαρύνσεις για τη σύναψη τροποποιητικής συμφωνίας, ποσού 50 PLN (περίπου 12 ευρώ) και για τη μη παραλαβή ζητηθέντων μετρητών σε πολωνικά ζλότι, οι οποίες καθορίζονταν σε ποσοστό 0,3 % του μη παραληφθέντος ποσού, με ελάχιστο ποσό τα 100 PLN (περίπου 24 ευρώ).

16 Το τιμολόγιο προέβλεπε επίσης ότι οι επιβαρύνσεις και οι προμήθειες μπορούσαν να αναπροσαρμόζονται το πολύ τέσσερις φορές ανά έτος, χωρίς να επιτρέπεται αύξηση κατά ποσοστό μεγαλύτερο του 200 % του μέχρι τότε ποσού των εξόδων ή των προμηθειών. Εξάλλου, το τιμολόγιο όριζε ότι η αναπροσαρμογή του ποσού συγκεκριμένης επιβάρυνσης ή προμήθειας γίνεται το αργότερο έξι μήνες από το χρονικό σημείο συνδρομής των προϋποθέσεων για την αναπροσαρμογή αυτή και ότι ο καθορισμός του συντελεστή επιβάρυνσης ή προμήθειας για εργασίες για τις οποίες η τράπεζα δεν χρέωνε επιβάρυνση ή προμήθεια ή ο καθορισμός του ποσού της επιβάρυνσης ή της προμήθειας για νέα προϊόντα ή υπηρεσίες γίνεται λαμβανομένου υπόψη του όγκου εργασίας που απαιτείται για την εκτέλεση της συγκεκριμένης εργασίας και του κόστους που επωμίζεται η τράπεζα.

17 Από την αίτηση προδικαστικής αποφάσεως προκύπτει ότι, κατά την εκτέλεση της επίμαχης σύμβασης, η τράπεζα υπολόγιζε τους τόκους όχι μόνον επί του ποσού που πράγματι καταβλήθηκε στον καταναλωτή, αλλά και επί του συνολικού κόστους της πίστωσης. Όπως επισημαίνει το αιτούν δικαστήριο, αν οι τόκοι υπολογίζονταν μόνον επί του καταβληθέντος ποσού, το ΣΕΠΕ θα ήταν χαμηλότερο από εκείνο που αναγράφεται στη σύμβαση πίστωσης.

18 Στο ως άνω πλαίσιο, η Lexitor ζήτησε από την τράπεζα, βάσει του άρθρου 45 του νόμου περί καταναλωτικής πίστης, να της καταβάλει εντόκως το ποσό των 12 905,80 PLN (περίπου 2 900 ευρώ), το οποίο αντιστοιχεί στο ποσό των τόκων και των επιβαρύνσεων που κατέβαλε ο κατανα-

λωτής δυνάμει της επίμαχης σύμβασης. Δεδομένου ότι η τράπεζα δεν ικανοποίησε την απαίτησή της, η εταιρία αυτή άσκησε αγωγή ενώπιον του Sąd Rejonowy dla m.st. Warszawy w Warszawie (επαρχιακού δικαστηρίου Βαρσοβίας, Πολωνία), το οποίο είναι το αιτούν δικαστήριο.

19 Προς στήριξη της αγωγής της, η Lexitor υποστηρίζει ότι, κατά τη σύναψη της επίμαχης σύμβασης, η τράπεζα παρέβη τις διατάξεις του νόμου περί καταναλωτικής πίστης σχετικά με την υποχρέωση ενημέρωσης του καταναλωτή, και ιδίως τη διάταξη του άρθρου 30, παράγραφος 1, σημείο 7, με το οποίο μεταφέρθηκε στην πολωνική έννομη τάξη το άρθρο 10, παράγραφος 2, στοιχείο ζ′, της οδηγίας 2008/48, κατά το μέτρο που το ΣΕΠΕ που αναγράφεται στην επίμαχη σύμβαση ήταν υπερβολικά υψηλό. Κατά την εταιρία αυτή, η τράπεζα παρέβη επίσης το άρθρο 30, παράγραφος 1, σημείο 10, του νόμου περί καταναλωτικής πίστης, με το οποίο μεταφέρθηκε στο πολωνικό δίκαιο το άρθρο 10, παράγραφος 2, στοιχείο ια′, της οδηγίας 2008/48, επειδή στην επίμαχη σύμβαση γινόταν απλώς μνεία των προϋποθέσεων υπό τις οποίες θα αυξάνονταν οι επιβαρύνσεις που σχετίζονταν με την εκτέλεση της σύμβασης, καθώς και ορισμένων μηχανισμών αύξησης των επιβαρύνσεων αυτών.

20 Το αιτούν δικαστήριο διερωτάται επί δύο ζητημάτων. Αφενός, με τα δύο πρώτα προδικαστικά ερωτήματα, ζητεί κατ’ ουσίαν να διευκρινιστεί αν το άρθρο 10, παράγραφος 2, στοιχεία ζ′ και ια′, της οδηγίας 2008/48 έχει την έννοια ότι στην επίδικη υπόθεση ενώπιόν του συντρέχει πράγματι παράβαση της υποχρέωσης ενημέρωσης την οποία υπείχε η τράπεζα δυνάμει της εν λόγω διάταξης. Κατά την κρίση του αιτούντος δικαστηρίου, μια ρήτρα σύμβασης καταναλωτικής πίστης η οποία επιτρέπει στον πιστωτικό φορέα να εισπράττει τόκους όχι μόνον επί του ποσού της πίστωσης που πράγματι χορηγήθηκε, αλλά επίσης και επί του κόστους της πίστωσης με το οποίο επιβαρύνεται ο καταναλωτής, αποτελεί καταχρηστική ρήτρα κατά την έννοια της οδηγίας 93/13. Δεδομένου ότι, δυνάμει του άρθρου 6, παράγραφος 1, της οδηγίας αυτής και του άρθρου 385[1] του νόμου περί αστικού κώδικα, ως ίσχυε κατά τον κρίσιμο χρόνο, μια τέτοια ρήτρα δεν δεσμεύει τον καταναλωτή, δεν απαιτείται αυτή να ληφθεί υπόψη για τον υπολογισμό του ΣΕΠΕ και, επομένως, το ΣΕΠΕ που αναγραφόταν στην επίμαχη σύμβαση ήταν ανακριβές, λόγω του υπερβολικού ύψους του, επειδή ο υπολογισμός του είχε γίνει με βάση την παραδοχή ότι τόκοι έπρεπε να υπολογίζονται και επί του κόστους της πίστωσης με το οποίο επιβαρύνεται ο καταναλωτής.

21 Αφετέρου, όσον αφορά το άρθρο 10, παράγραφος 2, στοιχείο ια′, της οδηγίας 2008/48, το αιτούν δικαστήριο διερωτάται αν η απλή απαρίθμηση των περιστάσεων υπό τις οποίες γίνεται η αύξηση των επιβαρύνσεων που σχετίζονται με την εκτέλεση της σύμβασης πίστωσης και η μνεία ορισμένων μηχανισμών αύξησης των επιβαρύνσεων αυτών αρκούν προκειμένου να γίνει δεκτό ότι έχουν τηρηθεί οι απαιτήσεις της εν λόγω διάταξης και, σε περίπτωση αρνητικής απάντησης, αν η ανεπαρκής ενημέρωση μπορεί να θεωρηθεί ως έλλειψη πληροφοριών που επισύρει κύρωση δυνάμει του άρθρου 23 της οδηγίας.

22 Με το τρίτο προδικαστικό ερώτημα, το αιτούν δικαστήριο διερωτάται αν κύρωση η οποία έχει προβλεφθεί στο εθνικό δίκαιο βάσει του άρθρου 23 της οδηγίας 2008/48 μπορεί να θεωρηθεί σύμφωνη προς την αρχή της αναλογικότητας, αν, ανεξαρτήτως του είδους της παράβασης της υποχρέωσης ενημέρωσης, οδηγεί στην απαλλαγή του οφειλέτη από τους τόκους και τις επιβαρύνσεις που καθορίζονται στη σύμβαση πίστωσης και αν δεν μπορεί να επιβληθεί καμία άλλη κύρωση λιγότερο επαχθής και ενδεχομένως αναλογικότερη.

23 Υπό τις συνθήκες αυτές, το Sąd Rejonowy dla m. st. Warszawy w Warszawie (επαρχιακό δικαστήριο Βαρσοβίας) αποφάσισε να αναστείλει την ενώπιόν του διαδικασία και να υποβάλει στο Δικαστήριο τα εξής προδικαστικά ερωτήματα:

«1) Έχει το άρθρο 10, παράγραφος 2, στοιχείο ζ′, της οδηγίας [2008/48], υπό το πρίσμα των αιτιολογικών σκέψεων 6, 8 και 31 της ίδιας οδηγίας, την έννοια ότι συντρέχει παράβαση της υποχρέωσης ενημέρωσης που υπέχει ο πιστωτικός φορέας από τη διάταξη αυτή στην περίπτωση που, όταν μέρος των ρητρών της σύμβασης καταναλωτικής πίστης κρίνεται καταχρηστικό, το [ΣΕΠΕ] το οποίο γνωστοποίησε ο πιστωτικός φορέας κατά τη σύναψη της σύμβασης είναι υψηλότερο από εκείνο που προκύπτει αν γίνει δεκτό ότι ο καταχρηστικός συμβατικός όρος δεν είναι δεσμευτικός;

2) Έχει το άρθρο 10, παράγραφος 2, στοιχείο ια′, της οδηγίας [2008/48], υπό το πρίσμα των αιτιολογικών σκέψεων 6, 8 και 31 της ίδιας οδηγίας, την έννοια ότι αρκεί η παροχή στον καταναλωτή ενημέρωσης σχετικά με το πόσο συχνά, σε ποιες περιπτώσεις και έως ποιο ανώτατο ποσοστό μπορεί να αυξηθεί το ποσό των επιβαρύνσεων που συνδέονται με την εκτέλεση της σύμβασης, ακόμη και όταν ο καταναλωτής δεν μπορεί να εξακριβώσει αν συντρέχει τέτοια περίπτωση και αν η επιβάρυνση μπορεί, κατά συνέπεια, να διπλασιαστεί;

3) Έχει το άρθρο 23 της οδηγίας [2008/48], υπό το πρίσμα των αιτιολογικών σκέψεων 6, 8, 9 και 47 της ίδιας οδηγίας, την έννοια ότι αντιτίθεται σε διατάξεις του εθνικού δικαίου οι οποίες προβλέπουν μία μόνο κύρωση για την παράβαση της υποχρέωσης ενημέρωσης την οποία υπέχει ο πιστωτικός φορέας συνιστάμενη στο ότι η πίστωση δεν υπόκειται σε τόκους και έξοδα, ανεξαρτήτως της σοβαρότητας της παράβασης της εν λόγω υποχρέωσης και των επιπτώσεών της στην τυχόν απόφαση του καταναλωτή για τη σύναψη της σύμβασης;»

Επί των προδικαστικών ερωτημάτων

Επί του πρώτου προδικαστικού ερωτήματος

24 Με το πρώτο προδικαστικό ερώτημα, το αιτούν δικαστήριο ζητεί κατ' ουσίαν να διευκρινιστεί αν το άρθρο 10, παράγραφος 2, στοιχείο ζ′, της οδηγίας 2008/48 έχει την έννοια ότι συνιστά παράβαση της προβλεπόμενης στη διάταξη αυτή της οδηγίας 2008/48 υποχρέωσης ενημέρωσης η αναγραφή σε σύμβαση πίστωσης ΣΕΠΕ το οποίο προκύπτει ότι είχε υπερεκτιμηθεί λόγω του ότι ορισμένες ρήτρες της σύμβασης πίστωσης αναγνωρίστηκαν εκ των υστέρων ως καταχρηστικές, κατά την έννοια του άρθρου 6, παράγραφος 1, της οδηγίας 93/13, και, ως εκ τούτου, ως μη δεσμεύουσες τον καταναλωτή.

25 Προκειμένου να δοθεί απάντηση στο πρώτο προδικαστικό ερώτημα, υπενθυμίζεται ευθύς εξαρχής ότι το άρθρο 10, παράγραφος 2, της οδηγίας 2008/48 προβαίνει σε πλήρη εναρμόνιση όσον αφορά τα στοιχεία που πρέπει υποχρεωτικώς να περιλαμβάνονται σε σύμβαση πίστωσης [απόφαση της 21ης Μαρτίου 2024, Profi Credit Bulgaria (Συμπληρωματικές υπηρεσίες σχετικές με τη σύμβαση πίστωσης), C-714/22, EU:C:2024:263, σκέψη 50 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία].

26 Ειδικότερα, το άρθρο 10, παράγραφος 2, στοιχείο ζ′, της οδηγίας 2008/48 προβλέπει ότι η σύμβαση πίστωσης πρέπει να προσδιορίζει, με τρόπο σαφή και ευσύνοπτο, το ΣΕΠΕ και το συνολικό ποσό που πρέπει να πληρώσει ο καταναλωτής, υπολογιζόμενα κατά τη στιγμή της σύναψης της σύμβασης πίστωσης.

27 Το ΣΕΠΕ ορίζεται στο άρθρο 3, στοιχείο θ′, της οδηγίας 2008/48, ως «το συνολικό κόστος της πίστωσης για τον καταναλωτή, εκφραζόμενο ως ετήσιο ποσοστό του συνολικού ποσού της πίστωσης, συμπεριλαμβανομένου, κατά περίπτωση, του κόστους, σύμφωνα με το άρθρο 19 παράγραφος 2». Κατά το άρθρο 19, παράγραφος 1, το ΣΕΠΕ υπολογίζεται σύμφωνα με τον μαθηματικό τύπο που εκτίθεται στο μέρος Ι του παραρτήματος Ι της οδηγίας.

28 Συναφώς, υπενθυμίζεται ότι η οδηγία 2008/48 εκδόθηκε με τον διττό σκοπό να διασφαλίσει υψηλό και ισοδύναμο επίπεδο προστασίας των συμφερόντων όλων των καταναλωτών της Ευρωπαϊκής Ένωσης και να διευκολύνει τη δημιουργία μιας εσωτερικής αγοράς καταναλωτικής πίστης η οποία να λειτουργεί εύρυθμα. Από την αιτιολογική σκέψη 19 της οδηγίας προκύπτει ότι σκοπός της είναι, μεταξύ άλλων, να διασφαλίσει ότι ο καταναλωτής θα λάβει, πριν από τη σύναψη της σύμβασης πίστωσης, επαρκές ενημερωτικό υλικό, ιδίως σχετικά με το ΣΕΠΕ σε ολόκληρη την Ένωση, ώστε να είναι σε θέση να συγκρίνει τα εφαρμοζόμενα επιτόκια (απόφαση της 19ης Δεκεμβρίου 2019, Home Credit Slovakia, C-290/19, EU:C:2019:1130, σκέψη 28 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

29 Το Δικαστήριο είχε την ευκαιρία να υπογραμμίσει ότι, για τον καταναλωτή, το ΣΕΠΕ έχει ουσιώδη σημασία ως συνολικό κόστος της πίστωσης, εκφραζόμενο υπό τη μορφή επιτοκίου υπολογιζόμενου βάσει ενιαίου μαθηματικού τύπου. Πράγματι, το επιτόκιο αυτό επιτρέπει στον καταναλωτή να εκτιμά, από οικονομικής απόψεως, την έκταση των υποχρεώσεων που συνεπάγεται η σύναψη της σύμβασης πίστωσης (απόφαση της 19ης Δεκεμβρίου 2019, Home Credit Slovakia, C-290/19, EU:C:2019:1130, σκέψη 29 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

30 Λαμβάνοντας ιδίως υπόψη την ουσιώδη σημασία του ΣΕΠΕ για τον καταναλωτή, το Δικαστήριο έχει διευκρινίσει ότι η αναγραφή ΣΕΠΕ το οποίο δεν αντανακλά πιστά το σύνολο του κόστους για το οποίο γίνεται λόγος στο άρθρο 3, στοιχείο ζ′, της οδηγίας 2008/48 στερεί από τον καταναλωτή τη δυνατότητα να προσδιορίσει την έκταση της δέσμευσής του με τον ίδιο ακριβώς τρόπο όπως και η έλλειψη μνείας του ΣΕΠΕ [πρβλ. απόφαση της 21ης Μαρτίου 2024, Profi Credit Bulgaria (Συμπληρωματικές υπηρεσίες σχετικές με τη σύμβαση πίστωσης), C-714/22, EU:C:2024:263, σκέψη 55].

31 Από τις εκτιμήσεις που εκτίθενται στις σκέψεις 26 έως 30 της παρούσας απόφασης προκύπτει ότι το άρθρο 10, παράγραφος 2, στοιχείο ζ′, της οδηγίας 2008/48 έχει την έννοια ότι η υποχρέωση αναγραφής, με τρόπο σαφή και ευσύνοπτο, του ΣΕΠΕ σε σύμβαση πίστωσης δεν μπορεί να περιορίζεται στη μη υποεκτίμησή του, δεδομένου ότι εσφαλμένη αναγραφή του ΣΕΠΕ μπορεί, κατ’ αρχήν, να συντρέχει επίσης και στην περίπτωση υπερεκτίμησής του.

32 Πράγματι, αν γινόταν δεκτό ότι σε σύμβαση πίστωσης μπορεί να αναγράφεται υπερεκτιμημένο ΣΕΠΕ, θα υπήρχε ο κίνδυνος η μνεία αυτή να στερηθεί από την πρακτική χρησιμότητά της για τον καταναλωτή και, κατά συνέπεια, θα θιγόταν η επίτευξη του σκοπού που επιδιώκει η υποχρέωση του άρθρου 10, παράγραφος 2, στοιχείο ζ′, της οδηγίας 2008/48, όπως ο σκοπός αυτός προκύπτει από τη νομολογία που παρατίθεται στις σκέψεις 28 και 29 της παρούσας απόφασης.

33 Τούτου λεχθέντος, επιβάλλεται η παρατήρηση ότι, εν προκειμένω, από την αίτηση προδικαστικής αποφάσεως προκύπτει ότι το αιτούν δικαστήριο εκκινεί από την παραδοχή, της οποίας την ορθότητα δεν ζητεί από το Δικαστήριο να επιβεβαιώσει, ότι, σύμφωνα με την οδηγία 93/13, πρέπει να αποκλειστεί η εφαρμογή μέρους των ρητρών της επίμαχης σύμβασης, λόγω του καταχρηστικού χαρακτήρα τους, με συνέπεια το ΣΕΠΕ που υπολογίζεται χωρίς να λαμβάνονται υπόψη οι ρήτρες αυτές να είναι χαμηλότερο του αρχικώς αναγραφέντος στην επίμαχη σύμβαση.

34 Υπενθυμίζεται συναφώς ότι, όπως προβλέπει το άρθρο 19, παράγραφος 3, της οδηγίας 2008/48, ο υπολογισμός του ΣΕΠΕ γίνεται σύμφωνα με το τεκμήριο ότι η σύμβαση πίστωσης εξακολουθεί να ισχύει για όλη τη συμφωνηθείσα διάρκειά της και ότι ο πιστωτικός φορέας και ο καταναλωτής εκπληρώνουν τις υποχρεώσεις τους σύμφωνα με τους όρους και κατά τις ημερομηνίες που έχουν καθορισθεί στη σύμβαση πίστωσης.

35 Ως εκ τούτου, η υποχρέωση αναγραφής του ΣΕΠΕ, την οποία προβλέπει το άρθρο 10, παράγραφος 2, στοιχείο ζ', της οδηγίας 2008/48, εκπληρώνεται αν ο αναγραφόμενος στην οικεία σύμβαση ΣΕΠΕ αντιστοιχεί σε εκείνον που υπολογίζεται σύμφωνα με τον μαθηματικό τύπο που εκτίθεται στο μέρος Ι του παραρτήματος Ι της οδηγίας, βάσει του «συνολικού κόστους της πίστωσης για τον καταναλωτή», κατά την έννοια του άρθρου 3, στοιχείο ζ', της οδηγίας, το οποίο περιλαμβάνει τις επιβαρύνσεις που καλείται να πληρώσει ο καταναλωτής κατ' εφαρμογήν των ρητρών της σύμβασης πίστωσης, συμπεριλαμβανομένων εκείνων οι οποίες εν συνεχεία προκύπτει ότι είναι καταχρηστικές και δεν δεσμεύουν τον καταναλωτή.

36 Λαμβανομένου υπόψη του συνόλου των ανωτέρω σκέψεων, στο πρώτο προδικαστικό ερώτημα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι το άρθρο 10, παράγραφος 2, στοιχείο ζ', της οδηγίας 2008/48 έχει την έννοια ότι δεν συνιστά αφ' εαυτής παράβαση της προβλεπόμενης στη διάταξη αυτή της οδηγίας 2008/48 υποχρέωσης ενημέρωσης η αναγραφή σε σύμβαση πίστωσης ΣΕΠΕ το οποίο προκύπτει ότι είχε υπερεκτιμηθεί λόγω του ότι ορισμένες ρήτρες της σύμβασης πίστωσης αναγνωρίστηκαν εκ των υστέρων ως καταχρηστικές, κατά την έννοια του άρθρου 6, παράγραφος 1, της οδηγίας 93/13, και, ως εκ τούτου, ως μη δεσμεύουσες τον καταναλωτή.

Επί του δευτέρου προδικαστικού ερωτήματος

37 Με το δεύτερο προδικαστικό ερώτημα, το αιτούν δικαστήριο ζητεί κατ' ουσίαν να διευκρινιστεί αν το άρθρο 10, παράγραφος 2, στοιχείο ια', της οδηγίας 2008/48 έχει την έννοια ότι συνιστά παράβαση της προβλεπόμενης στη διάταξη αυτή υποχρέωσης ενημέρωσης το γεγονός ότι στη σύμβαση πίστωσης απαριθμούνται ορισμένες περιστάσεις που ενδέχεται να συνεπάγονται αύξηση των σχετικών με την εκτέλεση της σύμβασης επιβαρύνσεων, χωρίς εντούτοις ο καταναλωτής να είναι σε θέση να εξακριβώσει τη συνδρομή των περιστάσεων αυτών και τις συνέπειές τους επί των εν λόγω επιβαρύνσεων.

38 Υπενθυμίζεται συναφώς ότι, δυνάμει του άρθρου 10, παράγραφος 2, στοιχείο ια', της οδηγίας 2008/48, η σύμβαση πίστωσης πρέπει να προσδιορίζει, με τρόπο σαφή και ευσύνοπτο, πέραν των επιβαρύνσεων για την τήρηση ενός ή περισσότερων λογαριασμών στους οποίους να εγγράφονται τόσο οι καταβολές όσο και οι αναλήψεις, και των επιβαρύνσεων για τη χρήση ενός μέσου πληρωμής, κάθε άλλη επιβάρυνση που προκύπτει από τη σύμβαση πίστωσης, και τους όρους υπό τους οποίους μπορούν να τροποποιηθούν οι επιβαρύνσεις αυτές.

39 Από το άρθρο 10, παράγραφος 2, της οδηγίας 2008/48, ερμηνευόμενο υπό το πρίσμα της αιτιολογικής της σκέψης 31, προκύπτει ότι η απαίτηση, στην περίπτωση σύμβασης πίστωσης καταρτισθείσας εγγράφως ή επί άλλου σταθερού μέσου, περί σαφούς και ευσύνοπτου προσδιορισμού των στοιχείων που διαλαμβάνονται στην εν λόγω διάταξη είναι αναγκαία προκειμένου ο καταναλωτής να μπορεί να λάβει γνώση των δικαιωμάτων και των υποχρεώσεών του (απόφαση της 21ης Δεκεμβρίου 2023, BMW Bank κ.λπ., C-38/21, C-47/21 και C-232/21, EU:C:2023:1014, σκέψη 233 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

40 Η γνώση και η επαρκής κατανόηση από τον καταναλωτή των στοιχείων που πρέπει, σύμφωνα με το άρθρο 10, παράγραφος 2, της οδηγίας 2008/48, να περιλαμβάνει υποχρεωτικώς η σύμβαση πίστωσης είναι αναγκαίες για την ομαλή εκτέλεση της σύμβασης και, ιδίως, για την άσκηση των δικαιωμάτων του καταναλωτή (απόφαση της 21ης Δεκεμβρίου 2023, BMW Bank κ.λπ., C-38/21, C-47/21 και C-232/21, EU:C:2023:1014, σκέψη 234 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

41 Προκειμένου να καταστεί δυνατή η επαρκής κατανόηση των στοιχείων αυτών, σύμφωνα με την απαίτηση σαφήνειας του άρθρου 10, παράγραφος 2, της οδηγίας 2008/48, οι πληροφορίες που παρέχονται με τη σύμβαση πίστωσης δεν πρέπει να περιέχουν αντιφάσεις που αντικειμενικά μπορούν να παραπλανήσουν έναν μέσο καταναλωτή ο οποίος έχει τη συνήθη πληροφόρηση και είναι ευλόγως προσεκτικός και ενημερωμένος ως προς την έκταση των δικαιωμάτων και των υποχρεώσεών του που απορρέουν από τη σύμβαση (απόφαση της 21ης Δεκεμβρίου 2023, BMW Bank κ.λπ., C-38/21, C-47/21 και C-232/21, EU:C:2023:1014, σκέψη 235 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

42 Ειδικότερα, προκειμένου να πληρούται η απαίτηση περί σαφούς και κατανοητής διατύπωσης των συμβατικών ρητρών, έχει ουσιώδη σημασία το αν η σύμβαση πίστωσης εκθέτει κατά τρόπο διαφανή τους όρους εξόφλησης της πίστωσης ή τον τρόπο καθορισμό τους, ούτως ώστε ο καταναλωτής να μπορεί να προβλέψει, βάσει σαφών και κατανοητών κριτηρίων, τις σημαντικές οικονομικές συνέπειες που απορρέουν από αυτούς (πρβλ. απόφαση της 9ης Ιουλίου 2015, Bucura, C-348/14, EU:C:2015:447, σκέψη 54).

43 Ως εκ τούτου, οι ρήτρες της σύμβασης πίστωσης πρέπει να εκθέτουν ιδίως κατά τρόπο διαφανή τον λόγο και τρόπο μεταβολής των επιβαρύνσεων που συνδέονται με την υπηρεσία που πρόκειται να παρασχεθεί, ούτως ώστε ο καταναλωτής να μπορεί να προβλέψει, βάσει σαφών και κατανοητών κριτηρίων, τις ενδεχόμενες τροποποιήσεις των επιβαρύνσεων αυτών (πρβλ. απόφαση της 9ης Ιουλίου 2015, Bucura, C-348/14, EU:C:2015:447, σκέψη 60).

44 Κατά συνέπεια, το άρθρο 10, παράγραφος 2, στοιχείο ια', της οδηγίας 2008/48 έχει την έννοια ότι οι όροι υπό τους οποίους μπορούν να τροποποιηθούν οι επιβαρύνσεις που σχετίζονται με την εκτέλεση μιας σύμβασης πίστωσης πρέπει να προσδιορίζονται κατά τρόπο σαφή και ευσύνοπτο στη σύμβαση αυτή, ούτως ώστε, μεταξύ άλλων, να μην ενέχουν, σε συνδυασμό με άλλες πληροφορίες, οποιαδήποτε ανακρίβεια η οποία μπορεί να παραπλανήσει έναν μέσο καταναλωτή που έχει τη συνήθη πληροφόρηση και είναι ευλόγως προσεκτικός και ενημερωμένος όσον αφορά τη συνδρομή γεγονότων τα οποία μπορούν να προκαλέσουν την τροποποίηση και τη σχέση μεταξύ της τροποποίησης των επιβαρύνσεων και του γεγονότος αυτού (βλ., κατ' αναλογίαν, απόφαση της 21ης Δεκεμβρίου 2023, BMW Bank κ.λπ., C-38/21, C-47/21 και C-232/21, EU:C:2023:1014, σκέψη 238).

45 Πλην όμως, εν προκειμένω, όπως προκύπτει από τα στοιχεία τα οποία παρέσχε το αιτούν δικαστήριο και τα οποία συνοψίζονται στη σκέψη 14 της παρούσας απόφασης, οι όροι τροποποίησης των επιβαρύνσεων που σχετίζονται με την εκτέλεση της επίμαχης σύμβασης καθορίζονταν βάσει δεικτών ή ενδείξεων στων οποίων την εξακρίβωση δυσχερώς μπορούσε να προβεί ο καταναλωτής, τόσο πριν από τη σύναψη της σύμβασης όσο και κατά την εκτέλεσή της. Πράγματι, επρόκειτο ιδίως για μεταβλητούς οικονομικούς δείκτες, συμπεριλαμβανομένων εκείνων που ελέγχονταν από την ίδια την τράπεζα, καθώς και για ορισμένες άλλες ενδείξεις οι οποίες περιγράφονται ασαφώς, με αναφορά στις εν γένει νομικές εξελίξεις. Εξάλλου, η διαπίστωση αυτή δεν κλονίζεται από το γεγονός ότι η αύξηση των επίμαχων στην υπόθεση της

κύριας δίκης επιβαρύνσεων περιοριζόταν ποσοτικώς, ήτοι είχε ως ανώτατο όριο το 200 %, και χρονικώς, ήτοι μπορούσε να γίνει το αργότερο έξι μήνες από την πλήρωση του όρου, εντός ετήσιου ορίου τεσσάρων τροποποιήσεων.

46 Επομένως, εναπόκειται στο αιτούν δικαστήριο να εξετάσει, λαμβάνοντας υπόψη τις ανωτέρω ενδείξεις, κατά πόσον, στην υπόθεση της κύριας δίκης, ένας μέσος καταναλωτή που έχει τη συνήθη πληροφόρηση και είναι ευλόγως προσεκτικός και ενημερωμένος ήταν σε θέση, υπό το πρίσμα της διατύπωσης των συμβατικών ρητρών σχετικά με την αύξηση των επιβαρύνσεων που σχετίζονται με την εκτέλεση της επίμαχης σύμβασης, να προσδιορίσει με σαφήνεια την εξέλιξη του περιεχομένου της δέσμευσής του κατά την εκτέλεση της επίμαχης σύμβασης.

47 Λαμβανομένου υπόψη του συνόλου των ανωτέρω σκέψεων, στο δεύτερο προδικαστικό ερώτημα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι το άρθρο 10, παράγραφος 2, στοιχείο ια′, της οδηγίας 2008/48 έχει την έννοια ότι το γεγονός ότι στη σύμβαση πίστωσης απαριθμούνται ορισμένες περιστάσεις που δικαιολογούν αύξηση των σχετικών με την εκτέλεση της σύμβασης επιβαρύνσεων, χωρίς εντούτοις ο καταναλωτής να είναι σε θέση να εξακριβώσει τη συνδρομή των περιστάσεων αυτών και τις συνέπειές τους επί των εν λόγω επιβαρύνσεων, συνιστά παράβαση της προβλεπόμενης στη διάταξη αυτή υποχρέωσης ενημέρωσης, εφόσον η μνεία αυτή είναι ικανή να θέσει εν αμφιβόλω τη δυνατότητα του καταναλωτή να εκτιμήσει το περιεχόμενο της δέσμευσής του.

Επί του τρίτου προδικαστικού ερωτήματος

48 Με το τρίτο προδικαστικό ερώτημα, το αιτούν δικαστήριο ζητεί κατ’ ουσίαν να διευκρινιστεί αν το άρθρο 23 της οδηγίας 2008/48, ερμηνευόμενο υπό το πρίσμα της αιτιολογικής της σκέψης 47, έχει την έννοια ότι αντιτίθεται σε εθνική ρύθμιση που προβλέπει, σε περίπτωση παράβασης της υποχρέωσης ενημέρωσης η οποία επιβάλλεται στον πιστωτικό φορέα σύμφωνα με το άρθρο 10, παράγραφος 2, της οδηγίας αυτής, μία ενιαία κύρωση η οποία συνίσταται στην έκπτωση του πιστωτικού φορέα από το δικαίωμά του στην είσπραξη τόκων και επιβαρύνσεων, ανεξαρτήτως της σοβαρότητας της παράβασης και των επιπτώσεών της στην απόφαση του καταναλωτή για σύναψη της σύμβασης πίστωσης.

49 Από το γράμμα του άρθρου 23 της οδηγίας 2008/48, ερμηνευόμενο υπό το πρίσμα της αιτιολογικής της σκέψης 47, προκύπτει ότι τα κράτη μέλη οφείλουν να θεσπίσουν τους κανόνες για τις κυρώσεις που επισύρουν οι παραβάσεις των εθνικών διατάξεων που θεσπίζονται δυνάμει της εν λόγω οδηγίας και να λαμβάνουν όλα τα απαραίτητα μέτρα για να εξασφαλίσουν την εφαρμογή των διατάξεων αυτών. Η επιλογή των κυρώσεων εμπίπτει στη διακριτική ευχέρεια των κρατών μελών, και οι προβλεπόμενες κυρώσεις θα πρέπει να είναι αποτελεσματικές, αναλογικές και αποτρεπτικές. Η αυστηρότητα των κυρώσεων πρέπει να συνάδει προς τη σοβαρότητα των παραβάσεων τις οποίες κολάζουν, διασφαλίζοντας ιδίως ένα πραγματικά αποτρεπτικό αποτέλεσμα, τηρουμένης ταυτόχρονα της γενικής αρχής της αναλογικότητας [πρβλ. απόφαση της 21ης Μαρτίου 2024, Profi Credit Bulgaria (Συμπληρωματικές υπηρεσίες σχετικές με τη σύμβαση πίστωσης), C-714/22, EU:C:2024:263, σκέψη 52 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία].

50 Καίτοι εναπόκειται στο αιτούν δικαστήριο, το μόνο αρμόδιο να ερμηνεύσει και να εφαρμόσει το εθνικό δίκαιο, να εξακριβώσει αν, λαμβανομένου υπόψη του συνόλου των περιστάσεων της διαφοράς της κύριας δίκης, οι προβλεπόμενες στο εθνικό δίκαιο κυρώσεις ανταποκρίνονται στις απαιτήσεις που εκτίθενται στη σκέψη 49 της παρούσας απόφασης, το Δικαστήριο, αποφαινόμενο επί προδικαστικής παραπομπής, μπορεί εντούτοις να του παράσχει διευκρινίσεις προκειμένου να το καθοδηγήσει στην εκτίμησή του (βλ., κατ’ αναλογίαν, απόφαση της 11ης Ιανουαρίου 2024, Nárokuj, C-755/22, EU:C:2024:10, σκέψη 42 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

51 Εν προκειμένω, το αιτούν δικαστήριο αμφιβάλλει ως προς τον αναλογικό χαρακτήρα της κύρωσης την οποία προβλέπει το εθνικό δίκαιο, ήτοι της έκπτωσης του πιστωτικού φορέα από το δικαίωμά του να εισπράττει τόκους και επιβαρύνσεις. Το αιτούν δικαστήριο εκτιμά, ιδίως, ότι οι προϋποθέσεις που δικαιολογούν την αύξηση των επιβαρύνσεων που σχετίζονται με την εκτέλεση της επίμαχης σύμβασης πίστωσης δεν είναι κρίσιμες για τον καταναλωτή κατά τη σύναψη της σύμβασης, στο μέτρο που το αρχικό ποσό τους είναι σχετικά μικρό σε σύγκριση με το ποσό της χορηγούμενης πίστωσης.

52 Όπως υπενθυμίζεται στις σκέψεις 39 έως 42 της παρούσας απόφασης, προκειμένου ο καταναλωτής να έχει πλήρη γνώση των όρων στους οποίους θα υπόκειται η εκτέλεση της σύμβασης που συνάπτει, το άρθρο 10, παράγραφος 2, της οδηγίας 2008/48 απαιτεί να έχει στη διάθεσή του, κατά τη σύναψη της, όλα τα στοιχεία που μπορούν να έχουν επίπτωση στο περιεχόμενο της δεσμεύσεώς του (πρβλ. απόφαση της 9ης Νοεμβρίου 2016, Home Credit Slovakia, C-42/15, EU:C:2016:842, σκέψη 66).

53 Εξάλλου, από τη νομολογία του Δικαστηρίου προκύπτει ότι η εκ μέρους του δανειστή παράβαση υποχρεώσεως ουσιώδους σημασίας στο πλαίσιο της οδηγίας 2008/48 δύναται να επισύρει, σύμφωνα με την εθνική νομοθεσία, την κύρωση της εκπτώσεως του πιστωτικού φορέα από το δικαίωμα εισπράξεως τόκων και επιβαρύνσεων (απόφαση της 9ης Νοεμβρίου 2016, Home Credit Slovakia, C-42/15, EU:C:2016:842, σκέψη 69).

54 Μια τέτοια κύρωση, μολονότι έχει σοβαρές συνέπειες για τον πιστωτικό φορέα, μπορεί να θεωρηθεί δυσανάλογη μόνον στην περίπτωση έλλειψης μνείας ή εσφαλμένης μνείας στοιχείων, μεταξύ αυτών που διαλαμβάνονται στο άρθρο 10, παράγραφος 2, της οδηγίας 2008/48, τα οποία, ως εκ της φύσεώς τους, δεν δύνανται να επηρεάσουν την ικανότητα του καταναλωτή να εκτιμήσει το περιεχόμενο της δέσμευσής του (βλ., κατ' αναλογίαν, απόφαση της 9ης Νοεμβρίου 2016, Home Credit Slovakia, C-42/15, EU:C:2016:842, σκέψη 72).

55 Πλην όμως, η υποχρέωση την οποία υπέχει ο πιστωτικός φορέας από το άρθρο 10, παράγραφος 2, στοιχείο ια', της οδηγίας 2008/48, να περιλαμβάνει, στη σύμβαση πίστωσης, τους όρους υπό τους οποίους μπορούν να τροποποιηθούν οι επιβαρύνσεις που αφορούν την εκτέλεσή της έχει επίσης ουσιώδη σημασία για τον καταναλωτή, δεδομένου ότι, για να εκτιμήσει αυτός το περιεχόμενο της δέσμευσής του, πρέπει, όπως προκύπτει από τις σκέψεις 41 και 42 της παρούσας απόφασης, να μπορεί να προβλέψει, βάσει σαφών και κατανοητών κριτηρίων, τις ενδεχόμενες τροποποιήσεις των εν λόγω επιβαρύνσεων και, κατά συνέπεια, τις οικονομικές συνέπειες που απορρέουν από αυτές για τον ίδιο, ακόμη και αν το αρχικό ποσό των επιβαρύνσεων είναι σχετικά μικρό σε σύγκριση με το ποσό της επίμαχης πίστωσης.

56 Εξάλλου, από τη νομολογία του Δικαστηρίου προκύπτει ότι οι συνέπειες της παράβασης των υποχρεώσεων ενημέρωσης σχετικά με σύμβαση πίστωσης ενδέχεται να ποικίλλουν σημαντικά ανάλογα με το συγκεκριμένο επίμαχο πληροφοριακό στοιχείο, η σοβαρότητα δε της παράβασης εξαρτάται επιπλέον στην πράξη από τον αριθμό και τη σπουδαιότητα των στοιχείων που λείπουν από τη σύμβαση πίστωσης. Τέτοιες παραβάσεις ενδέχεται ιδίως να καθιστούν δυσχερή για τον καταναλωτή την άσκηση των δικαιωμάτων που απορρέουν από τη σύμβαση πίστωσης (πρβλ. απόφαση της 24ης Οκτωβρίου 2024, Horyzont, C-339/23, EU:C:2024:918, σκέψη 34).

57 Ως εκ τούτου, με την επιφύλαξη του ελέγχου στον οποίο οφείλει να προβεί το αιτούν δικαστήριο, η αρχή της αναλογικότητας δεν αντιτίθεται στην εκ μέρους κράτους μέλους επιλογή ενιαίας κύρωσης η οποία συνίσταται στην έκπτωση του πιστωτικού φορέα από το δικαίωμά του να εισπράττει τόκους και επιβαρύνσεις και η οποία επιβάλλεται λόγω της παράβασης των διαφόρων

υποχρεώσεων παροχής πληροφοριών που προβλέπονται στο άρθρο 10, παράγραφος 2, της οδηγίας 2008/48, καίτοι η σοβαρότητα κάθε μεμονωμένης παράβασης των εν λόγω υποχρεώσεων και οι συνέπειες που απορρέουν από αυτήν μπορεί να διαφέρουν ανάλογα με την περίπτωση.

58 Λαμβανομένων υπόψη των ανωτέρω εκτιμήσεων, στο τρίτο προδικαστικό ερώτημα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι το άρθρο 23 της οδηγίας 2008/48, ερμηνευόμενο υπό το πρίσμα της αιτιολογικής της σκέψης 47, έχει την έννοια ότι δεν αντιτίθεται σε εθνική ρύθμιση που προβλέπει, σε περίπτωση παράβασης της υποχρέωσης ενημέρωσης η οποία επιβάλλεται στον πιστωτικό φορέα σύμφωνα με το άρθρο 10, παράγραφος 2, της οδηγίας αυτής, μία ενιαία κύρωση η οποία συνίσταται στην έκπτωση του πιστωτικού φορέα από το δικαίωμά του στην είσπραξη τόκων και επιβαρύνσεων, ανεξαρτήτως της σοβαρότητας κάθε μεμονωμένης παράβασης, εφόσον η παράβαση είναι ικανή να θέσει εν αμφιβόλω τη δυνατότητα του καταναλωτή να εκτιμήσει το περιεχόμενο της δέσμευσής του.

Επί των δικαστικών εξόδων

59 Δεδομένου ότι η παρούσα διαδικασία έχει ως προς τους διαδίκους της κύριας δίκης τον χαρακτήρα παρεμπίπτοντος που ανέκυψε ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου, σ' αυτό εναπόκειται να αποφανθεί επί των δικαστικών εξόδων. Τα έξοδα στα οποία υποβλήθηκαν όσοι υπέβαλαν παρατηρήσεις στο Δικαστήριο, πλην των ως άνω διαδίκων, δεν αποδίδονται.

Για τους λόγους αυτούς, το Δικαστήριο (δέκατο τμήμα) αποφαίνεται:

1) Το άρθρο 10, παράγραφος 2, στοιχείο ζ', της οδηγίας 2008/48/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 23ης Απριλίου 2008, για τις συμβάσεις καταναλωτικής πίστης και την κατάργηση της οδηγίας 87/102/ΕΟΚ του Συμβουλίου,

έχει την έννοια ότι:

δεν συνιστά αφ' εαυτής παράβαση της προβλεπόμενης στη διάταξη αυτή της οδηγίας 2008/48 υποχρέωσης ενημέρωσης η αναγραφή σε σύμβαση πίστωσης συνολικού ετήσιου πραγματικού επιτοκίου το οποίο προκύπτει ότι είχε υπερεκτιμηθεί λόγω του ότι ορισμένες ρήτρες της σύμβασης πίστωσης αναγνωρίστηκαν εκ των υστέρων ως καταχρηστικές, κατά την έννοια του άρθρου 6, παράγραφος 1, της οδηγίας 93/13/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 5ης Απριλίου 1993, σχετικά με τις καταχρηστικές ρήτρες των συμβάσεων που συνάπτονται με καταναλωτές, και, ως εκ τούτου, ως μη δεσμεύουσες τον καταναλωτή.

2) Το άρθρο 10, παράγραφος 2, στοιχείο ια', της οδηγίας 2008/48

έχει την έννοια ότι:

το γεγονός ότι στη σύμβαση πίστωσης απαριθμούνται ορισμένες περιστάσεις που δικαιολογούν αύξηση των σχετικών με την εκτέλεση της σύμβασης επιβαρύνσεων, χωρίς εντούτοις ο καταναλωτής να είναι σε θέση να εξακριβώσει τη συνδρομή των περιστάσεων αυτών και τις συνέπειές τους επί των εν λόγω επιβαρύνσεων, συνιστά παράβαση της προβλεπόμενης στη διάταξη αυτή υποχρέωσης ενημέρωσης, εφόσον η

μνεία αυτή είναι ικανή να θέσει εν αμφιβόλω τη δυνατότητα του καταναλωτή να εκτιμήσει το περιεχόμενο της δέσμευσής του.

3) το άρθρο 23 της οδηγίας 2008/48, ερμηνευόμενο υπό το πρίσμα της αιτιολογικής της σκέψης 47,

έχει την έννοια ότι:

δεν αντιτίθεται σε εθνική ρύθμιση που προβλέπει, σε περίπτωση παράβασης της υποχρέωσης ενημέρωσης η οποία επιβάλλεται στον πιστωτικό φορέα σύμφωνα με το άρθρο 10, παράγραφος 2, της οδηγίας αυτής, μία ενιαία κύρωση η οποία συνίσταται στην έκπτωση του πιστωτικού φορέα από το δικαίωμά του στην είσπραξη τόκων και επιβαρύνσεων, ανεξαρτήτως της σοβαρότητας κάθε μεμονωμένης παράβασης, εφόσον η παράβαση είναι ικανή να θέσει εν αμφιβόλω τη δυνατότητα του καταναλωτή να εκτιμήσει το περιεχόμενο της δέσμευσής του.

(υπογραφές)